

TORE BJØRGO OG EMILIE SILKOSET

Trusler og trusselhendelser mot politikere

En spørreundersøkelse blant
stortingsrepresentanter og
regjeringsmedlemmer

Trusler og trusselhendelser mot politikere

En spørreundersøkelse

blant stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer

TORE BJØRGO OG EMILIE SILKOSET

© Politihøgskolen, Oslo 2017

PHS Forskning 2017: 5

ISBN 978-82-7808-129-7 (trykt utgave)

ISBN 978-82-7808-130-3 (elektronisk utgave)

ISSN 0807-1721

Det må ikke kopieres fra denne boka i strid med åndsverkloven og fotografiloven eller i strid med avtaler om kopiering inngått med Kopinor, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk.

Alle henvendelser kan rettes til:

Politihøgskolen

Forskningsavdelingen

Slemdalsvn. 5

Postboks 5027, Majorstuen

0301 Oslo

www.phs.no

Omslagsfoto: Emilie Silkoset

Omslag, sats og layout: Eileen Schreiner Berglie

Trykk: www.WJ.no

Innhold

Sammendrag	5
Innledning	7
Spørreundersøkelse blant politikere	9
Ulike former for uønskede hendelser	11
De fleste opplever ubehageligheter	11
Hatmeldinger på sosiale medier	13
Alvorlige hendelser	15
Den mest alvorlige hendelsen	16
Hvem utsettes?	19
Høyre blant de minst utsatte, FrP mest	19
Ekspnerte politikere mest utsatt	21
De som står bak hendelsen	23
Hvem truer og trakasserer?	23
Antatte motiver	25
Konsekvenser	29
Konsekvenser av trusler og trakassering	29
Konsekvenser av alvorlige hendelser	31
Konklusjon	35
Trusler – en del av jobben?	35
Endringer siden forrige stortingsperiode	36
Fra et annet perspektiv	39
Trusler – et internasjonalt fenomen	39
En reell fare for vold?	40
Forholdet mellom trusler og faktiske angrep	42
Å skape frykt	45
Samsvarer vår undersøkelse med andre kunnskapskilder?	46
Trusler mot demokratiet og det frie ord	48
Litteratur	50

Sammendrag

- 82 % av politikere har opplevd minst én form for uønsket atferd, trusler eller mottatt noen form for hatmeldinger, enten gjennom direkte kontakt eller gjennom sosiale medier.
- 40 % har vært utsatt for alvorlige hendelser. Disse hendelsene involverer faktiske eller forsøk på angrep, trusler (også direkte eller indirekte via sosiale medier) om å angripe politikeren eller nærstående personer eller skadeverk på eiendom eller personlige eiendeler.
- Flere politikere blir utsatt for trakassering og trusler via sosiale medier enn før. Dette ser ut til å være en økende trend.
- Graden av utsatthet for stortingsrepresentanter følger de politiske partiene og sakene heller enn regjeringskoalisjonen. De mest utsatte er politikere fra FrP, mens politikere fra Høyre er blant de minst utsatte.
- Konsekvensene for å ha opplevd uønskede hendelser påvirker både politikernes privatliv og deres politiske virksomhet. Funnene viser at konsekvenser for privatlivet har gått ned fra 42 % i 2013 til 27 % i 2017. For politisk virksomhet er det en svak økning fra 13 % til 17 %. Det er en tydelig sammenheng mellom alvorlighetsgraden på hendelsene og om dette får konsekvenser for politikernes atferd.

Foto: Cato Hemmingby

Innledning

Topp-politikere er en utsatt yrkesgruppe, både når det gjelder hets og trakassering, men også for alvorlige trusler og vold. Internasjonale studier har vist at blant ulike kategorier offentlige personer, er det politikere som er mest utsatt, særlig når det gjelder dødelig vold (Meloy & Amman, 2016). I vårt naboland Sverige er en statsminister og en utenriksminister myrdet, og i 2016 ble et britisk parlamentsmedlem drept. 22. juli-angrepene var rettet mot Norges regjering og ungdomspolitikere.

I Norge er det Politiets Sikkerhetstjeneste (PST) som har hovedansvaret for å ivareta sikkerheten for myndighetspersoner (dvs. regjeringsmedlemmer, stortingsrepresentanter og høyesterettsdommere). Det skjer gjennom sikkerhetsrådgivning, trusselanalyser, livvaktstjeneste og andre sikringstiltak overfor myndighetspersonene, men også gjennom avklaringsamtaler, advarsler og eventuelt straffeforfølgelse overfor trusselutøvere. I dette arbeidet har PST behov for en systematisk kartlegging av omfang og typer uønskede hendelser regjeringsmedlemmer og stortingspolitikere selv har opplevd at de har vært utsatt for. Ettersom dette kan være en naturlig forskningsoppgave, har PST bedt Politihøgskolens forskningsavdeling om å gjennomføre slike kartleggingsstudier, og har finansiert dette.

Våren 2013, mot slutten av forrige stortingsperiode, ble den første kartleggingsstudien om «Trusler og trusselhendelser mot politikere» gjennomført (Bjelland & Bjørge, 2014). Mot slutten av inneværende stortingsperiode, våren 2017, ble en ny spørreundersøkelse gjennomført. Denne andre rapporten er en direkte oppfølging for å kartlegge oppdateringer og

endringer fra 2013 til 2017, og følger samme analyseopplegg og struktur.¹ I likhet med første rapport, stiller vi tilsvarende sentrale spørsmål: I hvilken grad har norske stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer blitt utsatt for uønsket og truende oppførsel og faktiske angrep? Hvilke konsekvenser får slike truende hendelser for deres privatliv og politiske virke? Videre stilles også et nytt sentralt spørsmål: Hvilke endringer har skjedd siden den første kartleggingsstudien fra 2013? Etter valget i 2013 har landet fått et nytt stortingsflertall og et regjeringsskifte fra en rød-grønn til en blå-blå regjeringskoalisjon. Et viktig spørsmål er om dette har medført endringer i hvilke partiers representanter som blir mest utsatt for trusler. Er det posisjon, politisk plattform eller generell synlighet som betyr mest for utsatthet?

Det er tre formål med denne undersøkelsen. Den første er å få oppdatert innsikt i hvilke kategorier av politikere som blir mest utsatt for ulike typer hendelser, hvor alvorlige, omfattende og hyppige slike truende hendelser er, og hva slags konsekvenser disse hendelsene får for politikerne selv. Den andre er å gjennomføre komparative analyser for å undersøke om et nytt storting og en annen regjeringskoalisjon har ført til endringer mellom 2013 og 2017. Undersøkelsen tar utgangspunkt i politikernes egne opplevelser av disse ulike hendelsene, men forsøker også å få innsikt i hva slags motiver og beveggrunner politikerne tror ligger til grunn for hendelsene. Det tredje formålet er mer praktisk, ved å gi PST et kunnskapsgrunnlag som kan benyttes til risikoanalyser og sikkerhetsrådgivning.

¹ Heidi Fischer Bjelland var hovedforfatter av den første rapporten, som danner grunnlaget for struktur, problemstilling, innhold og analyser. Denne rapporten er en direkte oppfølger av hennes arbeid, hvor hun har bidratt med råd og veiledning. For å øke leservennligheten vil man se at mye av teksten og tabellene har identisk ordlyd, uten at det er referert ved hvert tilfelle. Vi vil derfor kreditere Heidi Fischer Bjelland for hennes bidrag, som har lagt mye av grunnlaget for den nye rapporten.

Som i forrige rapport har Tore Bjørge vært prosjektleder for undersøkelsen. Emilie Silkoset har denne gang stått for det meste av de praktiske forberedelsene og gjennomføringen av datainnsamlingen, og for bearbeiding og analyse av dataene. Prosjektet er finansiert av Politiets Sikkerhetstjeneste, og er faglig forankret ved Politihøgskolens forskningsavdeling.

Datamaterialet som ligger til grunn for studien er en spørreskjemaundersøkelse som ble gjennomført av Politihøgskolens forskningsavdeling våren 2013 og 2017 etter oppdrag fra PST. Den forrige undersøkelsen ga PST kunnskap som har vært et viktig bidrag til arbeidet med å forebygge trusler, håndtere trusler og vurdere trusselbildet for den enkelte myndighetsperson. Ønsket fra PST var at en ny undersøkelse ville gi oppdatert kunnskap og forståelse. Fra et forskersynspunkt gir komparative analyser verdifull informasjon ved å observere trender og utvikling. Slike data reiser også viktige spørsmål knyttet til trusselvurderinger: I hvilken grad representerer uttrykte trusler om å skade en politiker reelle intensjoner om å skade vedkommende? Avslutningsvis vil vi diskutere våre funn i lys av den internasjonale forskningen på dette feltet.

Spørreundersøkelse blant politikere

Til sammen 198 personer mottok spørreundersøkelsen våren 2017. Dette inkluderer alle statsråder og stortingsrepresentanter, i tillegg til varamedlemmer som har sittet i minst to år. Statsråder fikk tilsendt spørreskjemaet som PDF-vedlegg og i papirform. Stortingsrepresentanter og varamedlemmer mottok en lenke til den web-baserte undersøkelsen via Questback. Spørreskjemaet ble sendt ut sammen med et utfyllende informasjonsbrev. Etter utsendelse og tre purrerunder hadde 82 personer besvart undersøkelsen. Dette utgjør 41,4 % av utvalget, som er en del lavere enn ved den første kartleggingen av denne undersøkelsen (56,3 % i 2013). Dette avspeiler trolig en mer generell trend med at det i økende grad blir vanskeligere å få så høy svarrespons på spørreundersøkelser som ønskelig.

En sammenligning mellom brutto- og nettoutvalg når det gjelder partitilhørighet, stilling og kjønn viser at dataene fra 2017 har noen små skjevheter. Av hensyn til politikernes anonymitet kan vi ikke oppgi absolutte tall alle steder i artikkelen. I forhold til partitilhørighet er Høyre noe over-

representert, AP og FrP noe underrepresentert, mens SV og Venstre er svakt underrepresentert. Når det gjelder stilling, er statsråder svakt underrepresentert ($n = 6$) og stortingsrepresentanter svakt overrepresentert ($n = 76$). For kjønn så er menn noe underrepresentert, mens kvinner er noe overrepresentert. Generelt mener vi disse skjevhetene bare vil gi marginale utslag, men for de minste partiene er tallgrunnet for svakt til å si noe særlig om generelle mønstre og trender.

Derimot kan det tenkes at det er en skjevhet når det gjelder grad av utsatthet for trusler og andre plagsomme hendelser. Én mulig feilkilde kan være at personer som ikke har opplevd noe særlig av dette, kanskje vil være mindre tilbøyelige til å svare på spørreskjemaet. På en annen side vet vi at flere politikere som det er offentlig kjent at har vært utsatt for trusler, ikke har besvart undersøkelsen. En annen usikkerhet knyttet til materialet er at noen personer (dvs. politikere) tåler langt mer enn andre når det gjelder personangrep og hets før det oppleves som en trussel. Dermed kan terskelen for å rapportere variere ganske mye mellom respondentene i undersøkelsen. Vi har merket oss at noen av de mest kontroversielle politikerne som har besvart spørreundersøkelsen, rapporterer færre eller mindre alvorlige opplevde trusselhendelser enn vi kunne forvente. Dessuten er regjeringsmedlemmer mer avskjermet fra truende brev og eposter ved at slik kommunikasjon fanges opp av forværelsene og ikke når frem til politikeren, mens stortingspolitikere er mindre skjermet fra slikt. Alt dette tatt i betraktning er det derfor liten grunn til å tro at det er noen systematisk skjevhet i materialet som tilsier at tallene gir et overdrevent inntrykk av hvor utsatt politikerne er for slike trusler.

Ved å gjennomføre en elektronisk undersøkelse støtte vi på en utfordring som *kan* gi en viss mangel i dataene som gjelder stortingsrepresentanter. En mulig konsekvens tilsvarer en underrapportering av antall respondenter som har opplevd uønskede hendelser. Tilfeller hvor dette forekommer nevnes under fotnoter der det gjelder.

Ulike former for uønskede hendelser

De fleste opplever ubehageligheter

Respondentene svarte først om de i løpet av sin tid som myndighetsperson har blitt utsatt for noen bestemte hendelser de antok var knyttet til deres politiske virksomhet. De tolv ulike hendelsene er rapportert etter hyppighet i Tabell 1 (se neste side). Tilnærmet alle respondentene besvarte disse spørsmålene. Det prosentvise tallet er beregnet ut fra de som *har* besvart hvert enkelt spørsmål.²

Tabellen viser at hendelsene de fleste myndighetspersonene opplevde involverte uønskede eller negative ytringer. Over 60 % av myndighetspersonene har opplevd at noen har sendt dem uønskede og plagsomme brev eller e-poster. Over halvparten rapporterte at noen har henvendt seg på en plagsom eller uønsket måte via Twitter eller Facebook, og at noen har formidlet ondsinnet informasjon om dem.

Selv om de hyppigste hendelsene er av «mindre» alvorlighetsgrad, er det også tydelig at en relativt stor andel har opplevd mer alvorlige hendelser. 24 % rapporterer at noen har truet med å skade dem eller noen som står dem nær. Hele 12,5 % har blitt fysisk angrepet eller forsøkt angrepet, og 7,5 % har opplevd at noen har gjort skadeverk på eiendom som tilhører dem.

Videre målte vi hvor mange uønskede hendelser hver respondent har opplevd. Funnene viser at de fleste opplever færre hendelser, hvorav nesten 70 % av respondentene opplevde mellom en og fem ulike hendelser. I snitt rapporterer myndighetspersonene 3,3 opplevde hendelser.

² Stortingsrepresentanter som har vært innvalgt i en periode på over fire år *kan* ha rapportert samme hendelser som fra forrige undersøkelse.

Tabell 1. Rapporterte hendelser

2017		2013		2017		2013	
Rangering	HENDELSE	%	N	%	N		
1	1	Sendt deg uønskede og plagsomme brev, faxer eller e-poster	62,5	50	69,1	76	
2	4	Henvendt seg på en plagsom og uønsket måte via Twitter eller Facebook	52,5	42	37,8	42	
3	2	Formidlet ondsinnet informasjon om deg (f.eks. avisinnlegg, blogginnlegg, svertekampanjer på nettet eller lignende)	50,6	40	52,3	57	
4	5	Foretatt ubehagelige eller uønskede tilnærmelser eller kontaktforsøk (f.eks. hjemme, på arbeid eller på offentlige steder)	37,5	30	37,3	41	
5	3	Foretatt uønskede og plagsomme telefonoppringninger til deg	37,5	30	45,0	50	
6	7	Opptrådt på en ubehagelig eller urovekkende måte overfor deg i forbindelse med politiske arrangementer eller reiser	27,8	22	25,2	28	
7	6	Truet med å skade deg eller personer som står deg nær	24,1	19	27,0	30	
8	8	Fysisk angrepet deg eller forsøkt å angripe deg	12,5	10	14,4	16	
9	9	Oppholdt seg rundt hjemmet ditt eller andre steder du ofte oppholder deg	8,8	7	10,8	12	
10	12	Gått til falskt rettslig søksmål mot deg	8,8	7	3,6	4	
11	10	Gjort skadeverk på eiendom eller gjenstander som tilhører deg (f.eks. hus eller bil)	7,5	6	8,1	9	
12	11	Fulgt etter deg (f.eks. i bil eller til fots)	0	0	7,2	8	

Spørsmål fra undersøkelsen: I løpet av din tid som stortingsrepresentant eller regjeringsmedlem, har noen utsatt deg for noen av hendelsene under?

Det er relativt liten forskjell mellom regjeringsmedlemmer og stortingsrepresentanter. Førstnevnte har i snitt vært utsatt for 2,8 ulike hendelser, mens stortingsrepresentantene har opplevd 3,3 hendelser. Siden statsrådene representerer en begrenset andel av utvalget, er det liten forskjell på gjennomsnittsmålinger for den totale andelen av myndighetspersoner og kun stortingsrepresentanter. Man kunne forventet at statsrådene i kraft av sin større synlighet ville være langt mer utsatt for truende henvendelser, men de lave tallene avspeiler sannsynligvis at de er godt avskjernet fra slikt gjennom forværelse og ulike sikkerhetstiltak.

For å sammenligne resultatene fra 2013 og 2017 har vi sett på rangering, prosentandel og gjennomsnitt. Som observert i Tabell 1, ser vi at rangeringen av de ulike hendelsene kun har endret seg en til to plasser opp eller ned. Dette tyder på at andelen av hvor mange som blir utsatt for de ulike hendelsene holder seg ganske stabilt over tid. I forhold til hyppigheten av de ulike hendelsene, så viser prosentandelene liten endring. Unntaket er en betydelig økning for plagsomme og uønskede henvendelser via Facebook eller Twitter (+ 14,7 %), og en betydelig nedgang for å bli forfulgt (- 7,2 %). Blant statsrådene observerer vi en viss endring, med gjennomsnittlig nedgang fra 4,9 hendelser i 2013 til 2,8 i 2017. En mulig forklaring er at sammenligningsgrunnlaget har ulik utvalgsstørrelse og at vår svarprosent blant regjeringsmedlemmer er forholdsvis lav. I tillegg vil faktorer som endringer i ulike sikkerhetstiltak også kunne spille en rolle for hvorfor regjeringsmedlemmer rapporterer lavere utsatthet enn tidligere. Konklusjonen er at sannsynligheten for å bli utsatt for de ulike hendelsene blant stortingsrepresentanter i all hovedsak er omtrent uendret siden forrige kartlegging.

Hatmeldinger på sosiale medier

Siden bruk av ulike plattformer for sosiale medier øker kontinuerlig, også blant politikere, gir det også en større grad av muligheter for mottak av

ulike hatmeldinger. I undersøkelsen svarte alle utenom én at de er aktive på ulike sosiale medier, som for eksempel Facebook, Twitter, Instagram, LinkedIn, Google + eller liknende. Videre spurte vi politikerne om de hadde blitt utsatt for ulike hatmeldinger på sosiale medier, hvor prosentandelen er rapportert i Tabell 2. Den subjektive tolkningen av hva som oppfattes som hatmeldinger og hva som faller innenfor «det man må tåle»-kategorien, forventes å variere en del mellom respondentene.

Tabell 2. Hendelser opplevd gjennom sosiale medier.

HENDELSE	2017		2013	
	%	N	%	N
Sterke mishagsytringer og hatmeldinger	68,2	45	55,4	56
At én og samme person har foretatt gjentatte, uønskede og forstyrrende henvendelser	45,9	28	32,7	32
Indirekte trusler om å skade deg eller noen som står deg nær	33,3	21	12,4	12
Direkte trusler om å skade deg eller noen som står deg nær	16,7	10	10,2	10

Spørsmål fra undersøkelsen: Har du gjennom sosiale medier opplevd noen av følgende henvendelser?

Omtrent 20 % av respondentene svarte ikke på spørsmål om ulike hendelser opplevd gjennom sosiale medier.³

De ulike svaralternativene kan deles opp i to kategorier: *trakassering* og *trusler*. Innenfor *trakassering*, så rapporterer 68 % at de har opplevd at noen har kommet med sterke mishagsytringer og hatmeldinger gjennom sosiale medier. 56 % rapporterte at én og samme person har foretatt gjentatte, uønskede og forstyrrende henvendelser. For *trusler* så oppgir en tredjedel at de har mottatt indirekte trusler, mens nesten 17 % har opplevd direkte trusler.

3 13 respondenter har derimot ikke svart om de er aktive på sosiale medier, men har i stedet rapportert at de er daglig eller ukentlig aktiv. Siden undersøkelsen er elektronisk med dynamisk visning (ruting), hvor spørsmål om hendelser på sosiale medier er betinget av spørsmålet om de er aktive eller ikke, har de ikke fått muligheten til å svare på videre spørsmål innenfor dette temaet. Prosentene i tabellen er beregnet ut ifra de som har besvart spørsmålet.

Ved å inkludere alle hendelsene som ble spurt om i undersøkelsen (alle hendelser i Tabell 1 og 2) oppgir 81,7 % av respondentene å ha vært utsatt for *minst én* form for uønsket atferd eller trusler eller mottatt noen form for hatmeldinger, enten gjennom direkte kontakt eller gjennom sosiale medier. Det må noteres at dette er en svært generell oversikt over utsatthet som ikke beskriver alvorlighetsgrad. At i gjennomsnitt 4 av 5 myndighetspersoner har vært utsatt for minst én form for uønskede hendelser viser at man som politiker må regne med å bli utsatt for slike ubehageligheter.

Sammenlignet med resultatene fra 2013 så er det en tydelig økning i forekomsten av alle uønskede hendelser relatert til sosiale medier. Dette kan i stor grad forklares med at bruken av sosiale medier har økt betydelig i denne perioden, både i den generelle befolkningen og blant politikere. Den mest markante endringen gjelder for indirekte trusler via sosiale medier, med en betydelig økning fra 12,4 % til 33,3 %. Totalt sett viser analysene at opplevelsen av både *trakassering* og *trusler* har økt i like stor grad mellom undersøkelsene.

Alvorlige hendelser

For å undersøke alvorlighetsgraden av de uønskede hendelsene inkluderte vi en analyse av de mest alvorligste hendelsene. Fem typer hendelser (fra de nevnt i Tabell 1 og 2) er karakterisert som «alvorlige hendelser». Dette inkluderer hendelser hvor (1) noen har fysisk eller forsøkt å angripe respondenten, (2) at noen har truet med å skade respondenten eller andre personer som står han/henne nær, (3) at noen har gjort skadeverk på eiendom eller gjenstander som tilhører dem, eller at noen gjennom sosiale medier har utsatt dem for (4) direkte trusler eller (5) fremsatt indirekte trusler om å skade respondenten eller noen som står dem nær.

Analysen viser at 40,2 % av myndighetspersonene har vært utsatt for minst én form for alvorlig hendelse de antar er knyttet til sin politiske

virksomhet. Med andre ord viser det seg at av de som har vært utsatt for minst én uønsket hendelse, rapporterer halvparten at dette er en «alvorlig hendelse».

Av de som har blitt utsatt for minst én alvorlig hendelse, så fremgår det at 56 % har vært utsatt for flere alvorlige og mindre alvorlige hendelser. Disse kan derimot være overlappende og derfor gir det lite informasjon å rapportere gjennomsnittlig antall hendelser. Tilsvarende viser dataene at 44 % rapporterer å kun ha opplevd én av de fem nevnte alvorlige hendelsene.

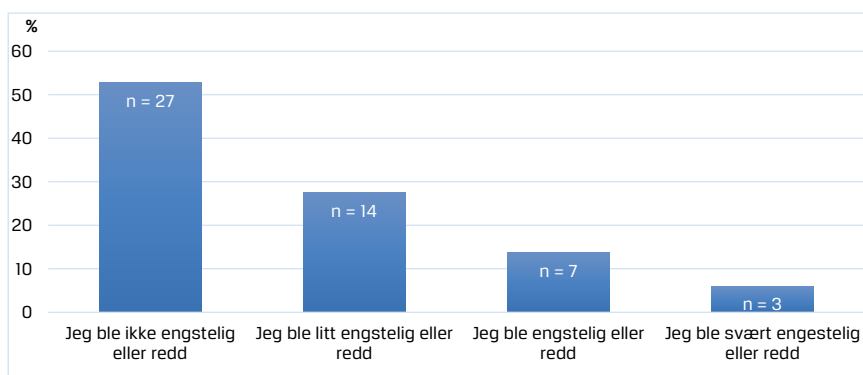
Sammenlignet med analyser fra 2013 ser vi en økning for å ha vært utsatt for minst én alvorlig hendelse (fra 35,7 % til 40,2 %). Dataene viser at denne økningen stammer i hovedsak fra indirekte og direkte trusler via sosiale medier.

Den mest alvorlige hendelsen

I undersøkelsen ble respondentene spurt om å tenke på sin erfaring med «den personen eller hendelsen de *opplevde som mest alvorlig*». De ble deretter stilt en rekke spørsmål knyttet til denne hendelsen. Over 80 % av respondentene oppgir at den mest alvorlige hendelsen skjedde innenfor siste stortingsperiode (inntil fire år siden). Dette indikerer at de fleste alvorlige hendelser som ble rapportert i denne undersøkelsen *ikke* overlapper med undersøkelsen fra 2013. Videre spurte vi om hvor lenge den uønskede atferden varte eller hvor lenge den hadde pågått. Halvparten av respondentene oppgir at det var kun én hendelse, mens litt over 20 % svarer at hendelsen varte i måneder eller år.

For å få et dypere innblikk i de mest alvorlige hendelsene spurte vi politikerne om de kunne beskrive hva som skjedde. Det er tydelig at mange av disse hendelsene omfatter drapstrusler via sosiale medier, mail, brev eller telefon. En del opplever også at personer truet med å «ta» politikeren, at noe kom til å skje, eller at de visste hvor politikeren befant seg når de ikke var på jobb. Andre tilfeller av alvorlige hendelser involverer fysiske

tilnærminger enten i jobbsammenheng eller på privaten. Noen rapporterer at personer har oppholdt seg i nærheten av politikernes private adresser, eller at de har blitt fysisk angrepet. Det er mange ulike former for hva politikerne betegner som *den mest alvorlige hendelsen*. Allikevel er det tydelig at disse hendelsene kan føre til bekymringer for egen eller andres sikkerhet.

Figur 1. Hvordan opplevde du hendelsen(e)? (N = 51)

Spørsmål fra undersøkelsen: Hvordan opplevde du hendelsen(e)?

Vi spurte videre om hvordan politikerne opplevde denne hendelsen. Figur 1 viser politikernes reaksjon på hendelsen de selv karakteriserte som mest alvorlig. Her rapporterer kvinner å bli mer engstelig eller redd enn menn. Av 51 respondenter er det 10 personer som oppgir at de ble enten «engstelig og redd» eller «svært engstelig og redd». Dette tilsvarer at *minst én av ti politikere opplever hendelser relatert til sin politiske virksomhet som gjør dem redde*. Noen politikere nevner også at disse hendelsene har fått vedvarende konsekvenser. Eksempler på dette er frykt for å gå alene eller å dra ut i offentligheten utenfor politiske sammenhenger. Sammenlignet med analyser fra 2013 er resultatene påfallende like. Dette betyr at alvorlige trusler mot politikere er et kontinuerlig problem som bør tas på alvor.

Foto: Emilie Silkoset

Hvem utsettes?

Høyre blant de minst utsatte, FrP mest

De ulike politiske partiene har forskjellige strategier når det kommer til de politiske agendaene de setter på dagsordenen. I denne delen av rapporten kartlegger vi i hvilken grad de ulike politiske partiene er utsatt for uønskede hendelser. Det er tydelig at de største partiene har flest respondenter, så for å sikre anonymiteten til de som har svart unngår vi å rapportere detaljerte tabeller. I tillegg er det viktig å påpeke at datagrunnlaget i hovedsak gjenspeiler partipolitiske forskjeller blant stortingsmedlemmer.⁴

Hovedmønsteret viser at det er FrP og – noe overraskende – KrF som er mest utsatt for uønskede hendelser, etterfulgt av Arbeiderpartiet. Selv om KrFs respondenter samsvarer med fordelingen av det totale utvalget, er dette basert på få respondenter hvor enkelt svar kan gi store utslag. Tallene bør derfor tolkes med stor forsiktighet. Det er verdt å merke seg at Høyre rapporterer at de har lav grad av hendelser, sammenlignet med de andre partiene. Dette kan forklares ved at Høyre er et parti som forsøker å tiltrekke seg moderate velgere i midten, og derfor ikke virker så provoserende at de utsettes for vesentlig sjikane. I motsatte enden finner vi FrP som bevisst søker å skape oppmerksomhet med sin politiske agenda og gjennom stadige kontroversielle utspill. De resterende partiene har lav og varierende svarprosent hvor vi ikke kan trekke noen slutninger.

Tidligere i rapporten observerte vi en generell økning i 2017 for uønskede hendelser opplevd gjennom sosiale medier. For de som har opplevd minst én hendelse via sosiale medier, er det et tydelig mønster at de stør-

⁴ Én begrunnelse er den lave svarprosenten blant regjeringsmedlemmer. Se seksjon om «Samsvarer vår undersøkelse med andre kunnskapskilder?» for nærmere utdypelse.

ste partiene blir mer utsatt. Ser man på hvert enkelt parti forekommer det at FrP (77 %) er mest utsatt, etterfulgt av KrF (60 %). Her rapporterer over halvparten å ha blitt utsatt for minst én uønsket hendelse gjennom sosiale medier. For Høyre og Arbeiderpartiet har halvparten av respondentene blitt utsatt. Oppsummert viser 2017-tallene for sosiale medier en relativt høy forekomst av hatefulle ytringer mot politikere for de fleste partier.

For myndighetspersoner som har opplevd minst én alvorlig hendelse, rapporterer FrP den høyeste forekomsten (70%), etterfulgt av Arbeiderpartiet og KrF. Også her følger resultatet det generelle mønsteret i rapporten, noe som gjenspeiles i at Høyre opplever en lav grad av alvorlige hendelser. Spesifikt for FrP ser vi at de er betydelig mer utsatt for indirekte og direkte trusler gjennom sosiale medier, fysisk angrep eller forsøk på angrep og trusler om skade på nærstående personer.

Ved å sammenligne 2013 og 2017 finner vi at FrP i begge årene utsettes for flest uønskede hendelser, også via sosiale medier og for alvorlige hendelser. Videre viser tallene stabilitet for Høyre-politikere, som er relativt lite utsatt for både uønskede og alvorlige hendelser i begge de to periodene. Imidlertid økte Høyres andel av uønskede hendelser via sosiale medier i 2017, noe som førte dem opp på samme nivå som det andre sentrumsnære partiene på denne skalaen. Generelt sett ser vi at økningen for uønskede hendelser via sosiale medier er størst for de partiene som var lite utsatt i 2013 (Høyre og KrF). Utsattheten for uønskede hendelser via sosiale medier i 2017 er dermed relativt høy for de fleste partier. Dette kan muligens relateres til ulik bruk av sosiale medier for de ulike partiene i siste periode. Resultatene viser videre at KrF gikk opp på alle målingene fra 2013 til 2017, mens SV gikk ned for uønskede hendelser via sosiale medier. For begge disse partiene er antall respondenter små og resultatene bør tolkes med forsiktighet. Interessant nok viser tallene at blant de største partiene er det kun Arbeiderpartiet som rapporterer en liten nedgang i uønskede hendelser gjennom sosiale medier,

mens de rapporterer en gjennomsnittlig økning i generell utsatthet samt en økning for å oppleve minst én alvorlig hendelse.

Selv om våre funn tyder på at utsattheten for uønskede hendelser mot stortingsrepresentanter henger mer sammen med partienes politiske profil enn regjeringmakten, er det også viktig å påpeke at denne undersøkelsen reflekterer politikernes egne oppfatninger av hva de blir utsatt for. Vår rapport har ikke som ambisjon å kartlegge det faktiske omfanget av hatmeldinger, trakassering og trusler som blir uttrykt mot politikere, men snarere å gi et overblikk i hvordan politikernes egne oppfatninger utspiller seg til de ulike politiske partiene.

Ekspoonerte politikere mest utsatt

En av faktorene som har en betydning for å bli utsatt for uønskede hendelser, er hvor eksponert politikeren er i medier. Politikere som rapporterte høy grad av medieeksponering viste større tendens til å ha opplevd minst én alvorlig hendelse. Det samme mønsteret gjelder for *generell utsatthet* (inkluderer både alvorlige og mindre alvorlige hendelser). Videre viser analysene en samvariasjon mellom medieeksponering og antall hendelser hver person har opplevd. De politikerne som er mest eksponert i medier, opplever også flest antall uønskede hendelser. Siden sosiale medier gir lavere terskel for å rette hatefulle ytringer mot myndighetspersoner, er det ikke særlig overraskende at eksponerte politikere blir mest utsatt der.

Analysen av stillingstype og utsatthet for generelle eller alvorlige hendelser tyder på at forskjellene er for små til å trekke slutninger om mønstre og endringer. I tillegg baserer dette seg på få besvarelser fra regjeringsmedlemmer. Videre fremgår det at antall år i den politiske stillingen ikke har noen vesentlig sammenheng med å ha opplevd én eller flere hendelser. Dette gjelder for både den generelle utsattheten og for alvorlige hendelser. Samme mønster er observert for alder og kjønn. Funnene antyder til at det kanskje ikke er de bakenforliggende faktorene som har mest betydning.

Grad av utsatthet blant politikere handler eventuelt mer om hva de gjør og mindre om hvem de er.

Siden forrige undersøkelse er det noen endringer for hvilke faktorer som påvirker utsattheten av de mest alvorlige hendelsene. For 2013 innebar disse faktorene større grad av medieeksponering, stilling som statsråd og de som har vært i jobben lengst. Ved den nåværende kartleggingsundersøkelsen viser analysene at større grad av medieeksponering også har betydning for generell utsatthet. En mulig forklaring er økningen av å bli utsatt for uønskede hendelser gjennom sosiale medier i 2017. Når det gjelder stillingstype, har vi for få besvarelser fra regjeringsmedlemmer til å gjennomføre sammenlignbare analyser. Derimot finner vi ikke lenger en sammenheng mellom hvor lenge man har jobbet i sin politiske stilling og risikoen for å ha opplevd minst én eller flere alvorlige hendelser.⁵ I likhet med undersøkelsen fra 2013 har ikke kjønn noen påfallende betydning for graden av utsatthet. Det er litt overraskende at seksuell trakassering i liten grad er rapportert, men det bør nevnes at vi i hovedsak spør om hendelser relatert til deres politiske virksomhet.

5 Det er ingen påfallende forskjeller for lengden på ansiennitet mellom respondenter i 2013 og 2017.

De som står bak hendelsen

Hvem truer og trakasserer?

Myndighetspersonene svarte på en rekke spørsmål som dreide seg om personen bak den mest alvorlige hendelsen, slik de selv oppfattet det. Av disse ($N = 52$) mente 56 % at personen bak hendelsen(e) var en mann, 17 % at det var en kvinne, 19 % at det var både mann og kvinne, mens det var ukjent for 8 % av respondentene. En stor andel av respondentene svarte at de kjenner identiteten til personen bak hendelsen (71 %). Videre spurte vi om hvilke karakteristikker som beskriver personen eller kommunikasjonen best. Det var mulig å angi flere svaralternativer og tallene rapportert i tabellen er basert på antall svar.

Tabell 3: Hvilke karakteristikker beskriver personen/kommunikasjonen best? ($N = 52$)

KARAKTERISTIKKER	2017		2013	
	%	N	%	N
Fiendtlig (uttrykker sinne og bitterhet, verbale skjellsord eller sarkasme)	44,2	23	43,4	33
Truende	28,8	15	28,9	22
Opptatt av ideer eller oppfatninger som klart er uriktige	15,4	8	15,8	12
Annet	9,6	5	23,7	18
Tvangsmessig (gjentar den samme tingen om og om igjen)	7,7	4	15,8	12
Mistenksom / har tanker om å være forfulgt	5,8	3	10,5	8
Seksuelle tilnærmelser	3,8	2	10,5	8
Skrytende eller stortalende	1,9	1	5,3	4
Usammenhengende (ulogiske og selvmotsigende tanker som er vanskelig å følge)	1,9	1	17,1	13
Ruspåvirket	0,0	0	15,5	11

Spørsmål fra undersøkelsen: Vennligst angi hvilke karakteristikker som beskriver personen eller kommunikasjonen best.

Av 52 politikere viser Tabell 3 at «fiendtlig» og «truende» er de klart hyppigste beskrivelsene. I tillegg ser man at en viss andel rapporterer at personen eller kommunikasjonen er opptatt av uriktige ideer eller oppfatninger (gjærne omtalt som vrangforestillinger). For de andre karakteristikene i tabellen har politikerne rapportert lavere verdier. Det er for eksempel få indikasjoner på at rus, usammenhengende tanker eller skrytende/stortalende kommunikasjon er fremtredende hos «gjerningspersonen». Det er ingen betydelige forskjeller på beskrivelser av kommunikasjonen når det gjelder partitilhørighet og kjønn. Hvis vi ser på detaljnivå, er det kun kvinner som har vært utsatt for seksuelle tilnærmelser. Dette baserer seg på svært få tall. På samme måte er det kun menn som rapporterer at de har vært mistenksomme eller hatt tanker om å være forfulgt av en annen person.

Vi spurte videre om respondentene mistenkte at personen bak den mest alvorlige hendelsen var psykisk syk i tiden kontakten pågikk. Av de som svarte på dette spørsmålet ($N = 52$), rapporterte 31 % ja, 42 % nei og 27 % vet ikke. Respondenter som svarte ja på dette spørsmålet fikk så muligheten til å utdype hva det var som fikk dem til å tro dette. Fellesnevnerne her er måten personene formulerte og henvendte seg på, at de fremsto som usammenhengende eller at politikerne hadde kjennskap om personens tilstand, for eksempel ved at de har fått vite dette når de har meldt hendelsen til PST.

Sammenlignet med 2013 viser funnene at det er betraktelig flere respondenter som kjenner identiteten til gjerningspersonen i 2017 (fra 48 % til 71 %). Dette har trolig sammenheng med at en større andel av hendelsene skjer på sosiale medier. En sammenligning viser de to første karakteristikene i Tabell 3 som mest fremtredende for begge av undersøkelsene. I tillegg er det tilsvarende lik prosentvis representasjon for «fiendtlig», «truende» og «opptatt av ideer eller oppfatninger som klart er uriktige». Av de resterende karakteristikene er det en betydelig nedgang for «usam-

menhengende» (- 15,2 %) og «ruspåvirket» (- 14,5 %) kommunikasjon. Færre av karakteristikkene ved denne undersøkelsen representerer det som trolig lå innenfor et psykiatrisk aspekt sammenlignet med 2013. Til tross for dette ser vi tilnærmet lik respons på spørsmålet om gjerningspersonen var psykisk syk.

Antatte motiver

Videre spurte vi respondentene om hvilke motiver de oppfattet at lå bak den mest alvorlige hendelsen. 53 personer svarte på dette spørsmålet og det var mulig å krysse av på flere kategorier.

Tabell 4: Oppfattet du at noen av følgende motiver lå bak henvendelsen? (N = 53)

MOTIVER BAK HENDELSEN	2017		2013	
	%	N	%	N
Interesse for et spesielt politisk tema / sak	34,0	18	20,5	16
Uvisst	25,0	13	37,7	29
Konspirasjonsteori	18,9	10	20,5	16
Annet	17,0	9	17,1	13
Høyreekstremisme	7,5	4	6,5	5
Miljø- eller dyrevernavtivism	7,5	4	1,3	1
Rasisme eller fremmedfiendtlighet	5,7	3	9,0	7
Religiøs aktivisme	5,7	3	11,5	9
Venstreekstremisme	1,9	1	3,8	3
Antirasisme	1,9	1	1,3	1

Spørsmål fra undersøkelsen: Oppfattet du at noen av følgende motiver lå bak henvendelsen?

I Tabell 4 ser vi at de fleste motivene bak henvendelsene omfatter spesifikke saker eller politiske temaer. Dette handler i all hovedsak om politisk uenighet. Videre er kategoriene «uvisst» og «annet» høyt oppe på listen. Ved utdypelse for den sistnevnte var det ingen systematiske fellesnevnerne. Dette tyder på at motivene bak henvendelsene kan være vanskelig å forstå eller at motivene har et ganske bredt spekter. Blant de saker som spesielt nevnes som motiver bak trusler og utidige henvendelser, er asyl- og innvandringspolitikk, rovdyrpolitikk og ulv, flypassasjeravgift og rammebetingelser for flyplasser, skattesaker, sykehussaker, maritim politikk og barnevern.

En rekke personer rapporterer dessuten at konspirasjonsteorier er et mulig motiv bak henvendelsene. Dette kan muligens ha en sammenheng med at nesten en tredjedel av respondentene mistenkte at personen bak den mest alvorlige hendelsen var psykisk syk. For hendelser relatert til ekstremistiske holdninger, rapporteres det at de med høyreekstremistiske motiver er mer fremtredende enn religiøse eller venstreekstremistiske holdninger. Også rasisme og antirasisme kommer lavt ned på listen. Siden FrP-politikere er blant de som er mest utsatt for trusler og ubehagelige hendelser, er det noe overraskende at venstreekstremisme ikke er et mer fremtredende motiv. Dette kan derimot overlappe med henvendelser som omfatter interesse for et spesielt politisk tema/sak. Det er ingen tydelige forskjeller mellom motiv bak henvendelsen og partitilhørighet.

For de som hadde vært utsatt for minst én alvorlig hendelse (53 personer), spurte vi om hva de tror personen(e) ville oppnå med sine handlinger.⁶ Det var mulig å angi flere svaralternativer.

6 Spørsmålet gjelder for «den mest alvorlige hendelsen».

Tabell 5: Hva tror du at personen(e) ville oppnå med sine handlinger? (N = 53)

MÅL MED HENDELSEN	2017		2013	
	%	N	%	N
Fornærme eller ydmyke	35,8	19	21,8	17
Vise misnøye	34,0	18	43,6	34
Påvirke meg i mine handlinger eller beslutninger som politiker	30,2	16	30,8	24
For å skremme eller skape frykt*	24,5	13	n/a	n/a
Få meg til å slutte som politiker	17,0	9	14,1	11
Vet ikke	11,3	6	15,4	12
Hevn	9,4	5	9,0	7
Annet	3,8	2	11,5	9

Spørsmål fra undersøkelsen: Hva tror du at personen(e) ville oppnå med sine handlinger?

* «For å skremme eller skape frykt» er lagt til som nytt svaralternativ i spørreskjemaet for 2017.

Resultatene i Tabell 5 kan deles inn i to hovedkategorier: *ekspressive* og *instrumentelle*. Ekspressive handlinger dreier seg om at personen(e) bak handlingene vil fornærme/ydmyke, uttrykke misnøye, skremme/skape frykt eller hevne. De resterende handlingene oppfattes som instrumentelle, ved at «gjerningspersonen» vil påvirke politikerens handlinger eller beslutninger, eller få de til å slutte som politiker. Resultatene i Tabell 5 viser at myndighetspersonene opplevde at begge kategoriene var relevante, hvorav både fornærme/ydmyke og vise misnøye (*ekspressive handlinger*) og påvirke politikerens handlinger eller beslutninger (*instrumentelle handlinger*) hadde en respons på over 30 %. Det er ingen åpenbare forskjeller mellom partitilhørighet og hva respondentene tror personen bak handlingen(e) ville oppnå.

På spørsmål om noen, på noe tidspunkt, har truet, skadet eller forsøkt å skade noen som står dem nær, svarer fire av politikerne bekreftende på at noen har truet familiemedlemmer. Ingen av respondentene oppgir at

noen som står dem nær har vært utsatt for skade eller forsøk på skade i en slik sammenheng.

Ved å sammenligne resultatene fra 2013 og 2017 ser vi ingen vesentlige endringer. Dette innebærer at motiver bak handlingen samt hva personene bak handlingen ønsket å oppnå, er relativt stabile bakgrunnsfaktorer som holder seg uforandret over lengre perioder.

Konsekvenser

Konsekvenser av trusler og trakassering

Trusler og trakassering påvirker både jobb og privatlivet til de politikerne som blir utsatt. Tidligere analyser i rapporten viser at de fleste politikere er utsatt for noen form for uønskede hendelser, mens 40 % har blitt utsatt for alvorlige hendelser. Ved det neste spørsmålet har vi kartlagt hva som er konsekvensene av å oppleve disse truslene, både for privatlivet (markert med rød skrift) og deres politiske virke (blå skrift). I undersøkelsen ba vi respondentene om å tenke på alle typer uønskede og plagsomme henvendelser, inkludert trusler og angrep, som de har vært utsatt for. I tabellen er svaralternativene rangert etter hyppighet.

Tabell 6 (neste side) viser tydelig at de hyppigste konsekvensene av trusler og uønskede hendelser forekommer for politikernes *privatliv*. En del av utvalget økte sikkerheten hjemme, var engstelig for sikkerheten til sine nærmeste, endret sine daglige rutiner og ble redd for å bli fysisk angrepet. Dette viser at man som politiker kan oppleve uønskede hendelser som har en personlig kostnad for både dem selv og nærstående personer. Av alle respondentene var det 22 personer som har krysset av på minst ett av punktene i Tabell 6 som omfatter konsekvenser for deres privatliv og daglige livsførsel.

At noen politikere endrer atferd relatert til deres *politiske virksomhet* kan være et alvorlig problem for å ivareta et demokratisk samfunn. Til sammen har 14 personer krysset av for ett eller flere av punktene som direkte omhandler deres politiske virksomhet. *Av det totale utvalget tilsvarende dette at minst én av ti respondenter vurderer å slutte som politiker som følge av trusler og andre ubehagelige hendelser.*

Tabell 6:⁷ Førte henvendelsen(e) til at du...

Rangering	2017		2013			
	2013	KONSEKVENSER	%	N		
1	1	Øke sikkerheten hjemme?	16,0	13	18,8	21
2	2	Ble engstelig for sikkerheten til dine nærmeste?	13,6	11	15,2	17
3	4	Endret dine daglige rutiner?	11,1	9	11,6	13
4	7	Ble redd for at du kunne bli fysisk angrepet?	11,1	9	9,8	11
5	10	Vurderte å slutte som politiker?	11,1	9	6,3	6
6	5	Reduserte dine sosiale aktiviteter?	8,6	7	11,6	13
7	6	Ble bekymret for å være ute i offentligheten?	8,6	7	10,7	12
8	3	Ble engstelig for egen sikkerhet?	8,6	7	12,5	14
9	11	Begrenset din talefrihet rundt et politisk tema?	8,6	7	4,5	5
10	13	Nølte med å stå frem med et bestemt standpunkt?	7,4	6	3,6	4
11	9	Unnlot å engasjere deg eller uttale deg i en spesi- fikk sak eller saksfelt?	7,4	6	6,3	6
12	8	Økte sikkerheten på jobb?	4,9	4	8,9	10
13	14	Endret ditt telefonnummer?	3,7	3	2,7	3
14	12	Ble bekymret for å være alene hjemme?	3,7	3	4,5	5
15	16	Ble påvirket til å ta en annen beslutning?	1,2	1	0	0
16	15	Var borte fra jobb?	0	0	1,8	2

Spørsmål fra undersøkelsen: Vi ønsker nå at du tenker på alle typer uønskede og plagsomme henvendelser, inkludert trusler og angrep, som du har vært utsatt for. Førte noe av dette til at du...

Sammenlignet med tallene fra 2013 ser vi at konsekvenser for politikernes *privatliv* har gått betraktelig ned. Av alle respondentene i 2013 svarte 42 % at trusler og uønskede hendelser hadde fått konsekvenser for deres privatliv. I 2017 er dette redusert til 27 %, noe som viser at trenden går i positiv retning. Konsekvenser for *politisk virksomhet* har derimot holdt seg relativt stabilt, med en svak økning fra 13 % i 2013 til 17 % i 2017.

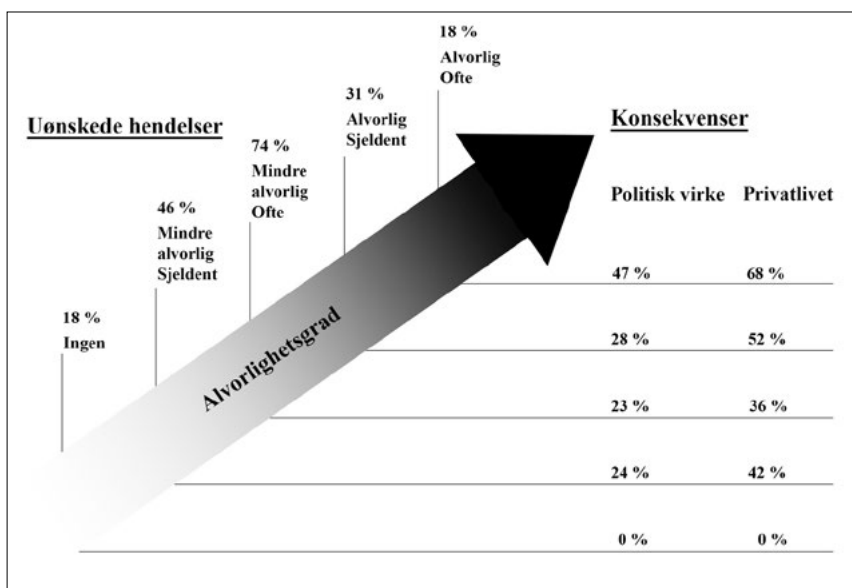
7 Prosentandelen er basert på det totale utvalget. Rød skrift viser til konsekvenser for privatlivet, mens blå skrift viser til konsekvenser for politisk virke.

Konsekvenser av alvorlige hendelser

Det er en tydelig sammenheng mellom alvorlighetsgraden på hendelsene og konsekvenser dette får for politikernes privatliv og deres politiske virksomhet. Totalt sett er det 40 % som rapporterer å ha opplevd minst én alvorlig hendelse (dvs. forsøk på eller faktiske fysisk angrep, trusler om skade rettet mot politikeren eller andre personer som står han/henne nær eller skadeverk på eiendom/gjenstander som tilhører politikeren). Av disse svarer en tredjedel at hendelsene har fått konsekvenser for deres politiske virke, og at for halvparten har det fått konsekvenser for deres privatliv. Ved å se på tallene for de som har opplevd minst én *mindre* alvorlig hendelse, ser vi at påvirkningen ikke er like stor. Her rapporterer kun en av ti at hendelsen(e) har fått konsekvenser for deres privatliv. Det samme mønsteret ser vi vedrørende politisk virksomhet.

Interessant nok ser ikke alvorlighetsgrad ut til å gi store utslag når det gjelder hvordan respondentene opplevde hendelsene. Av de som har vært utsatt for minst én alvorlig hendelse, svarer 62 % at de ble enten «litt engstelig eller redd», «engstelig eller redd» eller «svært engstelig eller redd». For respondenter som har vært utsatt for minst én *mindre* alvorlig hendelse svarte 47 % det samme.

For å få en mer helhetlig oversikt viser Figur 2 på neste side, en illustrasjon av utsatthet for uønskede hendelser og påfølgende konsekvenser. Prosentandelene til venstre viser andelen av politikere som har opplevd uønskede hendelser av ulik alvorlighetsgrad. Disse er kategorisert fra «ingen» hendelser, «mindre alvorlige» hendelser og «alvorlige» hendelser. Videre har vi målt frekvensen av utsatthet, det vil si *hvor ofte* politikere har opplevd de ulike hendelsene. «Sjeldent» refereres til hendelser politikere har opplevd én til to ganger. «Ofte» baseres på politikere som svarte at de hadde opplevd hendelsen 3-9 ganger eller flere enn 10 ganger. Prosentandelen til høyre viser andelen av politikere som rapporterer at utsattheten fører til konsekvenser for deres politiske virksomhet eller privatlivet.

Figur 2: Uønskede hendelser: Alvorlighetsgrad og konsekvenser.

Hovedsakelig viser Figur 2 at større alvorlighetsgrad også øker forekomsten av påfølgende konsekvenser. Nesten en av fem politikere har ofte vært utsatt for alvorlige hendelser. Av disse svarer halvparten at det påvirker deres politiske virksomhet, og en av tre får konsekvenser for privatlivet. På motsatt ende av skalaen svarer nesten en av fem politikere at de *ikke* har opplevd noen uønskede hendelser. Vi ser derimot at de fleste politikere blir ofte utsatt for mindre alvorlige hendelser. Mye av dette stammer fra at politikere mottar mange hatefulle uttrykkninger via sosiale medier og på nettet generelt. Dette har ikke en like påfallende effekt for konsekvenser. De som sjeldent opplever mindre alvorlige hendelser har høyere forekomst av konsekvenser enn de som blir utsatt oftere. En mulig forklaring er at politikere som ofte blir trakassert på nett også er mer vant til situasjonen. Har man derimot ikke opplevd eller blitt noe særlig utsatt for slike uønskede hendelser før, vil én enkelt hendelse kunne virke mer skremmende.

Dersom vi sammenligner effekten av alvorlighetsgrad for 2013 og 2017, ser vi både noen fellestrekk og endringer. Blant fellestrekk ser vi at for politikere som har opplevd minst én alvorlig hendelse, får dette ofte konsekvenser både for privatlivet og politisk virksomhet, og at en del følte seg engstelig eller redd. Av endringer er det ikke lengre en sammenheng mellom *mindre* alvorlige hendelser og hvilke konsekvenser dette kan føre til for både privatlivet og politisk virke. I tillegg ser vi at flere av de som har opplevd *mindre* alvorlige hendelser, føler seg mer engstelige eller redde enn respondentene rapporterte i 2013. Mye av forklaringene her handler om at personlig sårbarhet varierer betydelig mellom de enkelte politikere – noen er svært robuste, mens andre av ulike årsaker kan være svært sårbare for trusler og personangrep. Det er urimelig å forvente at alle politikere skal være like hardhudede.

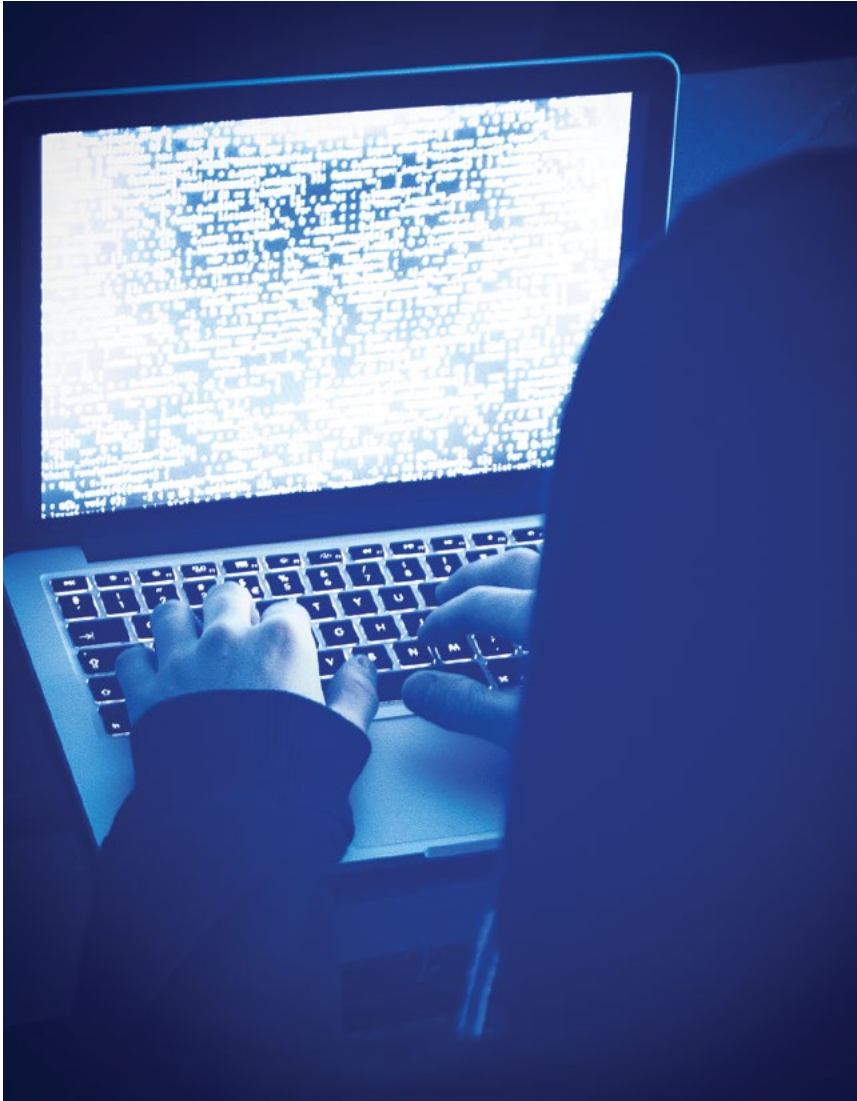

Foto: Emille Silkoset

Konklusjon

Trusler – en del av jobben?

Jobben til en politiker handler i stor grad om å ta beslutninger og prioriteringer på vegne av andre. Dette medfører en eksponering ovenfor mennesker som er saklig uenige, eller på en mer utagerende måte uttrykker sine meninger. Denne studien viser at de fleste stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer har opplevd ubehageligheter av ulik tilnærming og alvorlighetsgrad. Av de politikerne som svarte på undersøkelsen, har fire av fem (82 %) opplevd minst én uønsket hendelse, med et gjennomsnitt på 3,3 hendelser. De som har høyere grad av medieeksponering, er mest utsatt.

Mens den forrige undersøkelsen i 2013 ble gjennomført på slutten av en stortingsperiode med en sentrum/venstre-regjering, hadde vi en hypotese om at et regjeringsskifte til en Høyre/FrP-regjering ville medføre endringer i hvilke partier som ville bli mest utsatt i denne perioden. Basert på stortingsrepresentantenes egne oppfatninger har hypotesen blitt avkrefet. Vi finner at regjeringsmakt ikke har noen effekt på graden av utsatthet for stortingspolitikere, da dette ser ut til å følge de politiske partiene og sakene heller enn regjeringskoalisjonene. For eksempel rapporterer Høyre-respondenter gjennomgående lav grad av utsatthet for ulike trusler og ubehageligheter selv om partiet har fått regjeringsmakt, mens FrP ligger stabilt på høy grad av utsatthet selv om de har gått fra opposisjon til regjeringsposisjon. Arbeiderparti-representanter har derimot gått litt opp for generell og alvorlig utsatthet, men har en liten nedgang for utsatthet via sosiale medier. Når det gjelder regjeringsmedlemmer, har vi for få respondenter til å trekke generelle konklusjoner. Men vi god grunn til å anta at når stortingspolitikere inntar regjeringskontorene, følger det vanligvis

med en betydelig økning i utsatthet for trusler og annen uønsket oppmerksomhet.

Mange av hendelsene vi spurte om i undersøkelsen er av en slik karakter som topp-politikere må regne med å leve med, nærmest som en del av jobben. Innenfor ytringsfrihetens rammer i et liberalt demokrati må det være et stort rom for å uttrykke sinne og frustrasjon overfor politikere, selv om uttrykksformen er både usaklig og upassende. Noen av disse hendelsene går likevel langt ut over ytringsfrihetens rammer og over i kriminelle trusler og handlinger. I denne studien svarer 40 % at de har opplevd fysiske angrep, skadeverk på bolig, eller trusler om å skade dem selv eller deres nærmeste. For noen fører dette til negative konsekvenser for både privatlivet til politikerne og for deres politiske virksomhet. Flere har rapportert at de økte sikkerheten hjemme og ble engstelig for sikkerheten til nærstående personer. En av ti rapporterer at de er redd for å bli fysisk angrepet, og like mange vurderte å slutte som politikere. I tillegg ser vi at for et fåtall politikere, har hendelsene ført til at de har unnlatt å engasjere seg eller uttalt seg i kontroversielle saker. I slike tilfeller representerer truslene et problem for demokratiet.

Endringer siden forrige stortingsperiode

Sammenlignet med den første kartleggingsundersøkelsen fra 2013 ser vi mye av de samme mønstrene som i denne nye undersøkelsen fra 2017. Omtrent like stor andel av politikere blir utsatt for uønskede hendelser. Derimot har det vært en liten prosentvis økning for å oppleve minst én alvorlig hendelse. Dette stammer i hovedsak fra uønskede hendelser gjennom sosiale medier, som har hatt en markant økning siden 2013. I forhold til de ulike politiske partiene er det fortsatt FrP som er mest utsatt. For de mindre partiene, som også baserer seg på færre respondenter og som må tolkes med stor forsiktighet, ser vi at SV blir mindre utsatt mens KrF har hatt en økning.

Når vi sammenligner inntrykket respondentene får av personene bak hendelsene, er resultatene slående like sammenliknet med undersøkelsen i 2013. I forhold til karakteristikk, motiv, og hva personene bak handlingene ønsket å oppnå, ser vi at resultatene holder seg stabilt gjennom begge kartleggingsundersøkelsene. Politikerne mener at «gjerningspersonene» ønsket å skape handlinger som både har ekspressive og instrumentelle formål, og mistenkte at en tredjedel av disse var psykisk syke. Det viser seg derimot at flere av respondentene i 2017 kjente identiteten til «gjerningspersonene» enn de gjorde i 2013. Dette har trolig sammenheng med at en økende andel av hendelsene skjer på sosiale medier.

En like stor andel av respondentene ble engstelig og redd som følge av uønskede hendelser, men for 2017 er ikke dette lenger assosiert med alvorlighetsgrad. Selv om de mest alvorlige hendelsene har fått konsekvenser for politikernes privatliv, ser vi en positiv utvikling med tanke på at dette har gått ned fra 2013 til 2017. For et fåtall av respondentene har trusler og uønskede hendelser ført til konsekvenser for deres politiske virke, og dette har holdt seg relativt stabilt gjennom begge stortingsperiodene.

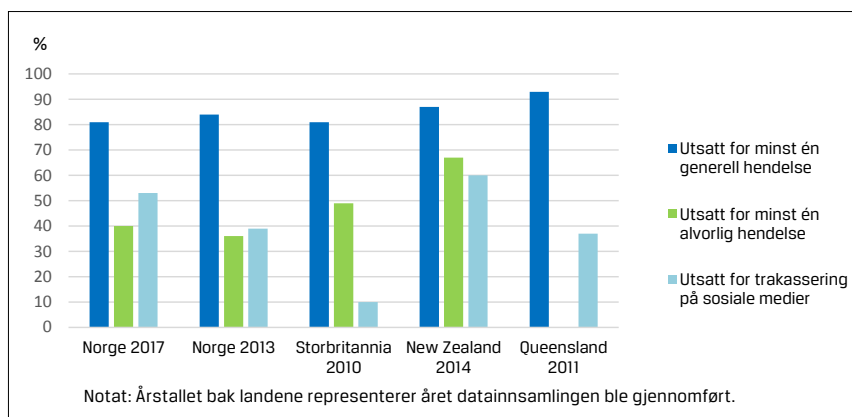

Foto: Emilie Silkoset

Fra et annet perspektiv

Trusler – et internasjonalt fenomen

Spørreskjemaet som har blitt brukt i de norske kartleggingsundersøkelsene er allerede gjennomført i en rekke andre land. Dette gir muligheten til å sammenligne de norske dataene på et internasjonalt nivå. Kartleggingsundersøkelsen fra 2013 er sitert i to internasjonale studier som gjennomførte en tilnærmet lik undersøkelse med parlamentsmedlemmer i Storbritannia (James, Farnham, m. fl., 2016b; James, Sukhwai, m. fl., 2016). Studiene har i tillegg utført komparative analyser hvor de inkluderer data fra Storbritannia, New Zealand, Queensland og Norge (Bjelland & Bjørge, 2014; Every-Palmer, Barry-Walsh, & Pathe, 2015; Pathé, Phillips, Perdacher, & Heffernan, 2013).

Figur 3: Prosentandel av utsatthet for politikere i ulike land. Det er ikke målt alvorlige hendelser for Queensland

Hovedtrekkene i Figur 3 viser at alle landene opplever høy andel av utsatthet for politikere. Prosentandelen av politikere som opplevde *minst én av*

12 ulike hendelser er tilnærmet likt mellom de ulike landene. Av de som har opplevd *alvorlige hendelser* ser vi at norske politikere rapporterer lavest utsatthet i begge kartleggingsundersøkelsene. Til sammen tyder dette på at utsattheten for uønskede hendelser blant politikere er et internasjonalt fenomen som forekommer på tvers av landegrensener. Andelen av politikere som blir utsatt for alvorlige hendelser viser samme mønster, men her ser vi større variasjon mellom de ulike landene.

Fra et internasjonalt perspektiv er det tydelig at upassende kontakt via sosiale medier er en økende trend, som vist i Figur 3. Desto nyere undersøkelsen er gjennomført mellom de ulike landene, desto mer har politikerne blitt utsatt for *trakassering* via sosiale medier. De norske kartleggingsundersøkelsene viser i tillegg at det er en økning for *trusler*. Basert på internasjonale og nasjonale studier kan man derfor innføre at både *trakassering* og *trusler* mot politikere via sosiale medier er et økende fenomen.

Videre er det verdt å nevne at oppfatninger om psykiatriske tilfeller blant personer bak hendelsene var tilnærmet likt mellom de ulike landene. Andelen av politikere som rapportere dette varierte fra 30 % i Norge til 50 % i New Zealand. Koblet opp mot eksisterende forskning er det grunn til å tro at en del av disse oppfatningene reflekterer reelle tilfeller (Gill, Corner, Farnham, Wilson, & James, n/a⁸; James m. fl., 2009).

En reell fare for vold?⁹

De aller fleste hendelsene som ligger til grunn for vårt datamateriale dreier seg om hatske uttalelser og verbale trusler mot politikere. For en del politikere har det også forekommet ubehagelige tilnærmelser eller kontaktforsøk av gjerningspersonen. Derimot har noen også opplevd direkte for-

8 «Working paper» tilsendt personlig fra Paul Gill.

9 Mye av innholdet for de resterende avsnittene er basert fra den første rapporten (Belland & Bjørge, 2014). Det har derimot blitt lagt til noen oppdateringer.

søk på fysisk angrep og skadeverk på bolig. I hvilken grad representerer disse hendelsene en reell fare for politikernes liv og sikkerhet? De aller fleste hendelsene var i seg selv relativt ufarlige, og en del av episodene var trolig utslag av mentale forstyrrelser. Det er likevel grunn til å se på disse hendelsene i lys av noen virkelig alvorlige voldsangrep mot politikere.

Det mest ekstreme utslaget av hat mot politikere var angrepene mot regjeringskvartalet i Oslo og AUF-leiren på Utøya 22. juli 2011. Selv om toppolitikere ikke var blant de som ble drept og skadet, kom det likevel frem i etterforskningen og rettssaken at Anders Behring Breivik hadde til hensikt å ramme Arbeiderpartiet og flere navngitte politikere, bl.a. tidligere statsminister Gro Harlem Brundtland og utenriksminister Jonas Gahr Støre. Arbeiderpartiets landsmøte, Arbeiderpartiets hovedkontor på Youngstorget, SVs partikontor og Stortinget sto høyt på listen over aktuelle angrepsmål.

Ved forrige kartleggingsundersøkelse i 2013 ble det nevnt noen alvorlige voldsangrep rettet mot politikere i Skandinavia. Av historiske hendelser omfatter disse blant annet drapet på Sveriges statsminister Olof Palme, som ble skutt på gaten i Stockholm i 1986. Drapet ble aldri fullt ut oppklart, men det var mange miljøer i det svenske samfunnet som hadde uttrykt et sterkt hat mot den kontroversielle politikeren. Det er derfor uklart om Palme var et offer for en forstyrret person eller et politisk motivert attentat utført av politiske fiender.

I 2003 ble den svenske utenriksministeren Anna Lindh knivstukket og drept. Gjerningspersonen hadde tydelig mentale forstyrrelser, men etter flere vekslende domsavgjørelser ble han dømt til soning på livstid (Unsgaard & Meloy, 2011). I et senere avisintervju (Dragic & Holmén, 2011) hevdet drapsmannen at han utførte drapet fordi han kjente hat mot politikere, som han holdt ansvarlig for sin egen mislykkethet. At det var akkurat Anna Lindh han traff på den dagen han hadde med seg kniv var imidlertid tilfeldig.

En annen historisk hendelse skjedde i 1982, da bilen til stortingsrepresentant for Arbeiderpartiet, Anne Lise Bakken, ble sprengt utenfor Stortinget. Gjerningsmannen, som hadde stått bak flere eksplosjoner i

Oslo, ble betegnet som et psykiatrisk tilfelle. Det var tilfeldig at det var akkurat Bakkens bil det gikk ut over; det var politikere generelt hevnen skulle rettes mot (Bjørge & Heradstveit, 1988, s. 119).

Siden forrige undersøkelse har det ikke forekommet noen nye alvorlige voldsangrep mot politikere i Skandinavia. Ser vi derimot videre ut mot Europa, er det fortsatt noen angrep som er verdt å nevne. I 2015 ble Henriette Reker knivstukket med alvorlige skader dagen før hun ble valgt som borgemester i Cologne, Tyskland. Gjerningspersonen var uenig i Rekers liberale holdning til innvandringspolitikken, og hadde tidligere deltatt i nazidemonstrasjoner.¹⁰ Under rettsaken kom det frem at mannen hadde psykiske problemer. Et annet profilert attentat er drapet på Britiske MP Joanne Cox i 2016, som ble skutt og knivstukket gjentatte ganger under et møte med velgere fra sin valgkrets. Retten fant ingen bevis for at drapsmannen var påvirket av mentale forstyrrelser, men han var sterkt knyttet til høyreekstremistisk ideologi. Angrepet hadde trolig forbindelse med politisk uenighet om Brexit.¹¹

Det har altså vært en rekke tilfeller av svært alvorlige voldelige angrep på sentrale politikere og politiske institusjoner i Skandinavia. Siden 2013 har vi kun observert slike angrep ved andre land i Europa. Har disse ekstreme hendelsene kommet helt ut av ingenting, eller kan dette forstås som en forlengelse av de mindre ekstreme, men hyppig forekommende former for hatytringer, trakassering og trusler mot politikere som denne undersøkelsen har kartlagt?

Forholdet mellom trusler og faktiske angrep

En vedvarende problemstilling for både politi og forskning er hvor tett forbindelse det er mellom uttrykte trusler eller annen trusselatferd og

¹⁰ <http://www.telegraph.co.uk/news/2016/07/01/german-man-sentenced-to-14-years-in-prison-for-stabbing-cologne/>.

¹¹ <https://www.theguardian.com/uk-news/2016/nov/23/thomas-mair-slow-burning-hatred-led-to-jo-cox-murder>.

faktiske angrep på politikere. I tillegg har økende grad av kommunikasjon via internett gjort det vanskeligere å stadfeste om uttrykte trusler innebærer en reell voldsintensjon. Denne form for truende kommunikasjon kan være mer anonym, umiddelbar og lettere tilgjengelig for personer som kanskje ikke utgjør noen reell voldstrussel (Every-Palmer m. fl., 2015). Det er derimot vanskelig å vite om trusler via internett varierer fra offline kommunikasjon, eller om dette forekommer parallelt. Forskning på feltet viser at sammenhengene er komplekse og ikke så direkte som man kanskje kunne anta. Derimot kan videre informasjon om potensielle risikofaktorer innenfor psykisk helse og ulike former for «warning behaviour» gi et dypere innblikk (Eke, Meloy, Brooks, Jean, & Hilton, 2014).

Få personer fremsetter direkte trusler før angrep. Innenfor studier av trusselvurderinger mot politikere og offentlige personer har det vært vanlig å dele gjerningspersonene inn i to kategorier; «communicators» eller «approachers» (Eke m. fl., 2014; Gill m. fl., n/a; James & Farnham, 2016a). Den første kategorien omfatter aktører som utøver bekymringsverdig kommunikasjon til offentlige personer, mens sistnevnte er aktører som utøver bekymringsverdig tilnærminger. Det er bred enighet i dagens forskning om at de fleste aktører opererer oftest innenfor den ene eller den andre kategorien (Eke m. fl., 2014; James & Farnham, 2016a; Gill, Corner, Farnham, Wilson, & James, n/a). Dette betyr at aktører som uttrykker direkte trusler sjeldent tar fysisk kontakt, men fortsetter deretter med ulike kommunikasjonsformer. Likeledes vil de som tilnærmer seg offentlige personer på en bekymringsverdig måte sjeldent uttrykke direkte trusler i forkant, men forholde seg til kontinuerlig kontaktforsøk. For eksempel viser systematiske studier fra USA og Canada at ytterst få aktører uttrykte direkte trusler mot politikere før angrepsforsøket (Adams, Hazelwood, Pitre, Bedard, & Landry, 2009; Eke m. fl., 2014; Meloy & Amman, 2016). Selv om direkte trusler ikke nødvendigvis representerer en reell voldsintensjon, er det fortsatt viktig å påpeke at tilfeller av dette har forekommet.

Mange aktører som angriper politikere og offentlige personer er mentalt ustabile. En studie av angrep på europeiske politikere viser et mer detaljert mønster om aktørenes atferdsmønster: Spesielt gjerningspersoner med mentale forstyrrelser hadde ofte fremsatt ulike advarsler gjennom kommunikasjon eller tilnærminger. Politisk motiverte angripere pleide derimot i langt mindre grad å komme med advarsler i forkant (James m. fl., 2007). For angrep mot politikere har forskning vist at gjerningspersonene ofte har, eller har hatt, alvorlige psykiske lidelser (Meloy, 2014). Disse personene pleier også i større grad å utføre handlingen alene, ha tidligere problemer med rusmisbruk, og tilhøre «approachers» kategorien (James, Kerrigan, Forfar, Farnham, & Preston, 2010; James m. fl., 2007; Schoeneman m. fl., 2011). Det er viktig å nevne at selv om gjerningspersonene ofte er assosiert med alvorlige psykiske lidelser, så betyr ikke dette at personene nødvendigvis er irrasjonelle og ustabile (Corner & Gill, 2014).

Mange forteller om sine ideer og planer til andre. Selv om gjerningspersoner sjeldent uttrykker direkte trusler før angrepet på politikere, så forteller de ofte om sine ideer, planer og intensjoner til andre. Dette gjelder særlig overfor familiemedlemmer og bekjente (Borum, Fein, Vossekuil, & Berglund, 1999). Høy forekomst av såkalt «leakage» har også forekommet ved studier på soloterrorister og angrep på offentlige personer (Fein & Vossekuil, 1988; Gill, Horgan, & Deckert, 2014).

Ulike former for «warning behaviour» kan komme til politiets eller sikkerhetstjenestens kjennskap. Det kan være planlegging, rekognosering, anskaffelse av våpen eller sprengstoff eller at de forteller om sine planer og hensikter til en tredjeperson (Meloy, Hoffmann, Roshdi, Glaz-Ocik, & Guldemann, 2014). Eksplisitte trusler og annen kommunikasjon direkte opp mot det utpekte offeret er derfor bare én form for «warning behaviour», og kanskje ikke den viktigste. Ut fra konklusjonen i den amerikanske studien om at «those who pose threats frequently do not make threats» kan man ikke dermed trekke den slutning at «those who make threats do not pose

threats» (Fein & Vossekuil, 1988, p. 14). Den europeiske studien viste at noen av de som fremsatte trusler, faktisk også gjennomførte angrep (James m. fl., 2007). Gjentatte trusler mot bestemte politikere (særlig når det kommer fra flere hold) kan derimot være en indikator på at vedkommende faktisk er utsatt for hat mer generelt, også fra andre enn de som fremsetter de konkrete truslene. Derfor bør slike uttrykte trusler og andre former for truende atferd medføre at politiet eller sikkerhetstjenesten foretar en trusselvurdering og gir råd til de truede personene om hvordan de skal forholde seg til slike trusler med fornuftige tiltak.

Å skape frykt

Det er vesentlig i denne sammenheng at intensjonen bak en trussel ikke nødvendigvis er å gjennomføre det som det trues med, men å skape frykt som kan få personen som trues til å endre atferd – for eksempel å slutte å engasjere seg i en kontroversiell politisk sak. Et paradoks her er at PST har ansvar for sikkerheten til «myndighetspersoner», dvs. stortingsrepresentanter, regjeringsmedlemmer og Høyesterett, og har systemer for dette. Samtidig vet vi at det er flere andre grupper i samfunnet som også utsettes for alvorlige trusler i egenskap av å utøve sin politiske eller meningsbærende rolle, og hvor sikkerheten er overlatt til det ordinære politiet. Det gjelder en del lokalpolitikere, som kan bli utsatt for trusler fra en rekke hold – de være seg lokale næringsdrivende som mister skjenkebevilling, private som får avslag på byggetillatelse eller kriminelle MC-gjenger som møter motstand fra kommunen. At slike trusler mot lokalpolitikere er et omfattende problem, er godt dokumentert fra Sverige (Deltér, 2004),¹² men dette er så langt ikke kartlagt i Norge.

¹² Avisen Expressen gjorde også en undersøkelse i 2013.

Samsvarer vår undersøkelse med andre kunnskapskilder?

Noe av hensikten med at PST gav Politihøgskolen i oppdrag å gjennomføre denne spørreundersøkelsen, var å få et annet blikk enn PSTs eget på i hvilken grad og på hvilke måter stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer selv opplever at de er utsatt for trusler og andre uønskede henvendelser. Det betyr ikke at vår spørreundersøkelse gir et sannere eller riktigere bilde enn det PST selv har oppfattet, men at det gir en annen synsvinkel og en annen informasjonskilde enn det PST baserer seg på. Vi har diskutert våre funn med PST og funnet noen interessante nyanseforskjeller.

Ut ifra spørreundersøkelsen kan det se ut som det er flere politikere som har opplevd trusler og uønskede hendelser enn det som blir rapportert inn direkte til PST. Dette indikerer at spørreundersøkelsen fanger inn hendelser som ikke kommer PST for øre.

Videre er det noen nyanseforskjeller når det gjelder partitilhørighet og utsatthet for trusselaktivitet. Det er PSTs erfaring at innvandringspolitikk er den saken som klart genererer flest volds- og trusselytringer. Disse ytringene retter seg i hovedsak mot Arbeiderpartiet og de andre opposisjonspartiene, og ikke mot FrP-politikere, som i vår undersøkelse skårer høyest på utsatthet for trusler.

En mulig forklaring på at AP-politikere i mindre grad forteller om erfaring med slike truende utsagn, er at de trolig i liten grad følger med på de Facebook-gruppene hvor hatefulle og truende ytringer mot Arbeiderpartiet oftest forekommer. Hvis AP-politikere i mindre grad fanger opp og lar seg påvirke av slik hets enn det kunne vært grunnlag for, kan det på den ene siden være positivt, fordi hetsen forblir i ekkokammeret og får få negative konsekvenser for de personene som hatet og truslene er rettet mot. På den annen side kan det være grunn til bekymring over at et slikt hatefullt ytringsklima, hvor vold mot politiske meningsmotstandere alminneliggjøres og legitimeres, kan inspirere enkeltpersoner til å la ord følges av voldelig handling.

Vår undersøkelse har få respondenter blant regjeringsmedlemmene, og dermed svakt grunnlag for å si noe om i hvilken grad regjeringsmedlemmer er mer utsatt enn stortingspolitikere. Vi finner generelt at de mest medieprofilerte politikerne også er mest utsatt, og vi kan derfor anta – uten å ha spesifikke data som underbygger dette – at de mest profilerte regjeringsmedlemmene også er de som det rettes mest trusler og hatefulle ytringer mot. PST bekrefter at dette også er deres inntrykk. Men samtidig vet vi at regjeringsmedlemmene er omgitt av et apparat som skjermer dem for slike trusler i langt større grad enn tilfellet er med vanlige stortingsrepresentanter, som mottar henvendelser mer direkte fra publikum, «uten filter». Det er gode grunner til at det er de mest profilerte regjeringsmedlemmene som er beskyttet av livvakter.

I nyhetsmediene har det kommet frem at også ungdomspolitikere i Norge er utsatt for sjikane og trusler.¹³ Disse har vokst opp i et samfunn hvor sosiale medier har blitt en del av hverdagen. Siden hatmeldinger og trusler via sosiale medier er et økende fenomen, bør man også ta på alvor hvilke konsekvenser dette kan få for unge politikere. Det er kjent at en del ungdomspolitikere har vært utsatt for ekstremt hatske uttalelser og trusler. Det gjelder ledere for alle ungdomspartier, men det kan synes som ledende AUF-aktivister og -ledere har vært spesielt utsatt for hat, særlig i etterkant av 22. juli 2011. Både den forrige og den nåværende lederen for AUF har opplevd svært alvorlige trusler. Kvinnelige ungdomspolitikere forteller om trusler om voldtekt og annen seksuell trakassering.¹⁴ Vi har ikke pålitelige data som kan underbygge om dette er gjennomgående mønstre eller bare et inntrykk fra medieom-

13 <https://www.nrk.no/finnmark/mener-hetsen-skremmer-unge-politikere-til-taushet-1.13674795>; <https://www.h-avis.no/debatt/leder/meninger/hets-mot-politikere/o/5-62-406905>

14 https://www.aftenposten.no/kultur/i/AaQW5/-Jeg-er-redd-nar-jeg-mottar-drapstrusler--men-det-skal-ikke-hindre-ytringsfriheten-min?spid_rel=2;
<http://www.nettavisen.no/nyheter/innenriks/auf-leder-mani-hussaini-lever-med-drapstrusler-hver-eneste-dag/3423360768.html>; <https://www.aftenposten.no/norge/i/RRaPx/Ma-i-retten-etter-trusler-mot-AUF-leder>;

tale. Men er det tilfelle at AUFere og kvinnelige aktivister er mest utsatt, skiller det seg i så fall fra det mønsteret vi finner i spørreundersøkelsen med regjeringsmedlemmer og stortingspolitikere, hvor kvinner ikke er spesielt utsatt, og hvor FrP-representanter er de som rapporterer flest opplevde hendelser.

Trusler mot demokratiet og det frie ord

PST har som nevnt et spesielt ansvar for å ivareta sikkerheten til myndighetspersoner. Den mest trussel- og terrorutsatte kategorien mennesker i Skandinavia er imidlertid «den fjerde statsmakt»: journalister, redaktører, karikaturtegnere, forfattere og forleggere, medieinstitusjoner, politiske aktivister og samfunnsdebattanter (spesielt kvinner som deltar aktivt i samfunnsdebatten). Ser vi tilbake på hva som har vært av avslørt, avverget eller gjennomført av terrorplaner i Skandinavia de siste par tiårene, involverer de fleste av disse angrep på bærerne av det frie ord i bred forstand. Her kan nevnes attentatet på Salman Rushdis forlegger William Nygaard, terrorforsøk og forberedelser til angrep mot Jyllandsposten og karikaturtegnerne. Anders Behring Breivik hadde også mediemål høyt opp på sine lister over prioriterte mål for bombe- og skyteangrep (bl.a. Skup-konferansen, Aftenposten og Dagsavisen). En spørreundersøkelse fra 2013 viste at ca. 20 prosent av journalistene og 40 prosent av redaktørene var blitt truet de siste fem årene. Studien dokumenterte en lang rekke trusler og voldsforsøk rettet mot norske journalister (Idås, Heftøy, Stormark, & Hauge, 2013). I mange av disse sakene er hensikten til trusselutøverne å skremme journalisten fra å skrive om et bestemt saksfelt eller på annen måte påvirke den journalistiske dekningen. Dermed blir slike trusler en fare for presse- og ytringsfriheten. Det samme gjelder trusler og trakassering av samfunnsdebattanter, som i flere tilfeller har trukket seg fra det offentlige ordskiftet på grunn av de voldsomme belastningene dette medfører.

Når det er sagt, så er også politikere en gruppe som er sterkt utsatt for trusler og trakassering. Vår undersøkelse om erfaringene til stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer dekker bare en liten del av den strømmen av hatefulle ytringer som framsettes mot politiske aktører, og dette er en gruppe som er godt beskyttet og ivaretatt ved at de har et administrativt apparat rundt seg, og er spesielt beskyttet av PST. De mønstrene vi har funnet i våre undersøkelser fra 2013 og 2017 er neppe representativt for de trusselbildene som andre politiske aktører utenfor Stortinget og regjeringen opplever.

* * *

Selv om de fleste trusler mot politikere, mediefolk og andre samfunnsaktører i seg selv kan fremstå som små og betydningsløse, har undersøkelsen vist at mange – hele 40 prosent av politikerne i undersøkelsen – har opplevd alvorlige trusler mot seg og familien. For noen har dette fått negative konsekvenser for hvordan de opptrer i politikerrollen, hvilke saker de engasjerer seg i, og hvordan de ytrer seg. Trusler og trakassering har også ført til at hver tiende respondent vurderer å trekke seg fra toppolitikken. Slike trusler mot politikere representerer derfor en betydelig utfordring for demokratiske prosesser og det offentlige ordskiftet. Personer som engasjerer seg eller ytrer seg politisk, skal ikke skremmes til taushet.

Litteratur

- Adams, S. J., Hazelwood, T. E., Pitre, N. L., Bedard, T. E., & Landry, S. D. (2009). Harassment of Members of Parliament and the Legislative Assemblies in Canada by individuals believed to be mentally disordered. *Journal of Forensic Psychiatry & Psychology*, 20(6), 801-814.
- Bjelland, H. F., & Bjørge, T. (2014). Trusler og trusselhendelser mot politikere: En spørreundersøkelse blant norske stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer. *PHS Forskning*, 2014: 4. <http://hdl.handle.net/11250/226703>
- Bjørge, T., & Heradstveit, D. (1988). *Politisk vald og terrorisme i Norge*. Oslo: NUPI.
- Corner, E., & Gill, P. (2014). A False Dichotomy? Mental Illness and Lone-Actor Terrorism. *Law and Human Behavior*, 39(1), 23.
- Borum, R., Fein, R. A., Vossekuil, B., & Berglund, J. (1999). Threat assessment: Defining an approach for evaluating risk of targeted violence. *Behavioral Sciences and the Law*, 17(3), 323-337.
- Deltér, S. (2004). *Et hot mot demokratin: Förtroendevalda som utsätts för våld eller hot om våld*. Stockholm: Landstingsförbundet och Svenska Kommunförbundet.
- Dragic, M., & Holmén, C. (2011, 28. august). Mijailovic talar ut: Det är dags att sanningen kommer fram. *Expressen*.
- Eke, A. W., Meloy, J. R., Brooks, K., Jean, L., & Hilton, N. Z. (2014). Threats, approach behavior, and violent recidivism among offenders who harass Canadian justice officials. *Journal of Threat Assessment and Management*, 1(3), 188-202.
- Every-Palmer, S., Barry-Walsh, J., & Pathé, M. (2015). Harassment, stalking, threats and attacks targeting New Zealand politicians: A mental health issue. *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry*, 49(7), 634-641.
- Fein, R. A., & Vossekuil, B. (1988). Protective intelligence and threat assessment investigations: A Guide for state and local law enforcement officials. Washington D.C.: National Institute of Justice.
- Gill, P., Horgan, J., & Deckert, P. (2014), Bombing Alone: Tracing the motivations and antecedent behaviors of lone-actor terrorists. *Journal of Forensic Sciences*, 59, 425–435.

- Gill, P., Corner, E., Farnham, F., Wilson, S., & James, D. V. (Working paper, unpublished). n/a.
- Idås, T., Heftøy, J. E., Stormark, K., & Hauge, M. T. (2013). *Trusler: Situasjonssbilde og utfordringer for redaksjonelle miljøer*. Oslo: Skup/Norsk Journalistlag/Fritt Ord/Norsk Redaktørforening.
- James, D. V., Mullen, P. E., Meloy, J. R., & Darnley, B. (2007). The Role of mental disorder in attacks on European politicians 1990-2004. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, *116*(5), 334-44.
- James, D. V., Mullen, P. E., Pathé, M. T., Meloy, J. R., Preston, L. F., Darnley, B., & Farnham, F. R. (2009). Stalkers and harassers of royalty: the role of mental illness and motivation. *Psychological Medicine*, *39* (9), 1479-1490.
- James, D. V., Kerrigan, T. R., Forfar, R., Farnham, F. R., & Preston, L. F. (2010). The Fixated Threat Assessment Centre: preventing harm and facilitating care. *Journal of Forensic Psychiatry & Psychology*, *21*(4), 521-536.
- James, D. V., & Farnham, F. R. (2016a). Outcome and Efficacy of Interventions by a Public Figure Threat Assessment and Management Unit: A Mirrored Study of Concerning Behaviors and Police Contacts Before and After Intervention. *Behavioral Sciences and the Law*, *34*(5), 660-680.
- James, D. V., Farnham, F. R., Sukhwai, S., Jones K., Carlisle, J., & Henley, S. (2016b). Aggressive/intrusive behaviours, harassment and stalking of members of the United Kingdom parliament: a prevalence study and cross-national comparison. *The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology*, Vol. *27*:2, 177-197.
- James, D. V., Sukhwai, S., Farnham, F. R., Evans, J., Barrie, C., Taylor, A., & Wilson, S. P. (2016) Harassment and stalking of Members of the United Kingdom Parliament: associations and consequences, *The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology*, *27*:3, 309-330, DOI: 10.1080/14789949.2015.1124909.
- Meloy, J. R. (2014). Approaching and attacking public figures: A contemporary analysis of communications and behavior. *Journal of Threat Assessment and Management*, *1*(4), 243-261.
- Meloy, J. R., & Amman, M. (2016). Public Figure Attacks in the United States, 1995–2015. *Behavioral sciences & the law*, *34*(5), 622-644.
- Meloy, J. R., Hoffmann, J., Roshdi, K., Glaz-Ocik, J., & Guldemann, A. (2014). Warning behaviors and their configurations across various domains of targeted violence. I J. R. Meloy & Hoffman, J. (Eds). *International handbook of threat assessment*. Oxford: Oxford University Press.

- Midtbøen, A. H., Steen-Johnsen, K., & Thorbjørnsrud, K. (eds.,2017). *Boundary Struggles: Contestations of Free Speech in the Norwegian Public Sphere*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk. <https://press.nordicopenaccess.no/index.php/noasp/catalog/book/16>
- Pathé, M., Phillips, J., Perdacher, E., & Heffernan, E. (2013). The Harassment of Queensland Members of Parliament: A Mental Health Concern. *Psychiatry, Psychology and Law*, 21(4), 577-584.
- Schoeneman, K. A., Scalora, M. J., Darrow, C. D., McLawsen, J. E., Chang, G. H., & Zimmerman, W. J. (2011). Written content indicators of problematic approach behavior toward political officials. *Behavioral Sciences and the Law*, 29(2), 284-301.
- Unsgaard, E., & Meloy, J. R. (2011). The Assassination of the Swedish Minister for Foreign Affairs. *Journal of Forensic Sciences*, 56(2):555-9.

POLITIHØGSKOLEN

Politihøgskolen

Slemdalsveien 5
Postboks 5027, Majorstuen
0301 Oslo
Tlf: 23 19 99 00
www.phs.no

PHS Forskning 2017: 5